

Брехливість дітей у стосунках з батьками у шкільному віці

Соломія Савран¹, Анастасія Широка²

Кафедра психології, педагогіки і соціального управління,
Національний університет "Львівська політехніка",
УКРАЇНА, м. Львів, вул. С. Бандери, 12

¹ E-mail: solya1706@gmail.com

² E-mail: sudylovska@ukr.net

Abstract – Presented research project . The article offers a look at the phenomenon of falsity as child-parent relationship. A pilot study plan, in which the material of the video scene offered to children understand the negative consequences that can have a lie in interpersonal relationships. It is assumed that educational activities using video materials will allow for the installation of impact children tell a lie . As an important additional variable study examined the features of the parent of a child. As a result, we expect to describe typical situations in relationships with parents when children tell lies , to analyze that there is a connection between the falsity of children and their perceptions of parental attitudes , to determine the effectiveness of this method of educational influence on children as showing scenes video the adverse effects of mendacity.

Ключові слова – брехливість, дитячо-батьківські стосунки, підлітковий вік, стиль батьківського виховання, експериментальне дослідження, вплив відео-сюжету, усвідомлення наслідків брехливості.

I. Вступ

У даному матеріалі представлено проект майбутнього експериментального дослідження. Пропонується подивитися на брехливість як феномен дитячо-батьківських стосунків у підлітковому віці. Розроблено експериментальний план дослідження, в котрому на матеріалі відео-сюжету дітям пропонується усвідомити негативні наслідки, котрі може мати брехня у міжособистісних взаєминах. Припускається, що виховні заходи з використанням відео-матеріалів дадуть змогу вплинути на установку дітей говорити неправду. Як результат, очікується: описати типові ситуації у взаєминах з батьками, коли діти говорять неправду; проаналізувати, який існує зв'язок між брехливістю дітей та їхнім сприйняттям батьківського ставлення до себе; визначити ефективність такого методу виховного впливу на дітей, як показ відео-сюжетів про негативні наслідки брехливості.

II. Сімейне середовище та брехливість дитини

В сучасному суспільстві конкуренція проникла в усі сфери життя. Більшість дітей, починаючи з раннього віку добре відчують важливість перемоги і прагнуть бути першими. Ймовірно, бажання бути успішним є вагомою причиною того, що діти починають обманювати. На жаль, така установка може закріпитися і підліток у більшості ситуацій прагне піти по шляху найменшого опору: швидше збрехати, а ніж сказати правду. На жаль, не завжди у взаєминах з

батьками молода людина може сказати правду. Представлений нижче матеріал – це спроба перевірити дієвість такого методу впливу на установку брехливості як показ повчальних відео-сюжетів. Припускається, що краще усвідомлення дітьми наслідків, котрі можуть мати сказані неправдиві слова, впливатиме на їхню установку-брехливості та відповідну поведінку.

Як відомо, успіх сімейного виховання залежить від організації домашнього побуту та дотримання сімейних правил. Переважна більшість психологів погоджуються [6], що діти, котрі виростають без батьківського тепла, в нестабільному сімейному оточенні, особливо стають схильними маніпулювати та говорити неправду.

Досліджено [7], що діти молодше 5 років не надають особливого значення обману: вони просто грають, захоплені процесом гри. Діти молодше 6 років часто розповідають складені ними історії, видаючи їх за правду, і іноді навіть вірять в них самі. Зі зростанням когнітивних можливостей у віці 5-7 років, діти вже досить добре можуть відрізнити правду від вигадки і можуть свідомо збрехати, у досягненні власних цілей [8]. До 8 років дитина вже добре розуміє, що обманювати погано. І якщо дитина в цьому віці продовжує обманювати, то це може бути обумовлено більш серйозними причинами, ніж бажанням виграти, наприклад, почуттям неповноцінності, бажання добре виглядати в очах оточуючих, навіть краще, ніж є насправді.

Якщо дитина часто обманює (не фантазує, не розігрує інших), батькам слід серйозно занепокоїтись. Якщо дитяча брехливість стає звичкою, невід'ємною рисою поведінки, необхідно встановити її причину. Слід врахувати, що брехливість може бути викликана поведінкою батьків. Може, встановлені для дитини у сім'ї «рамки» поведінки завузькі? Може, дорослі намагаються занадто відгородити, захистити дитину від реалій навколишньої дійсності? Може, вони нетактовно втручаються в інтимний світ сина чи доньки? І, що дуже важливо, чи не обманюють батьки самі, на очах у дитини, доводячи тим самим, що обман – справа нормальна, буденна, житейська. «Ваша власна поведінка, – писав А. Макаренко [5], звертаючись до батьків, – вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або наказуєте їй. Ви виховуєте її в кожен момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома

Дорослі мають відрізнити корисливий обман від простої вигадки. Дитяче фантазування слід не викорінювати, а лише тактовно коригувати, аби воно не переросло у звичку жити у світі ілюзій. Навіть виявивши очевидну брехню, не варто поспішати засуджувати дитину. Слід спробувати зрозуміти, а потім усунути причини, які змусили дитину збрехати [1].

Останнім часом вітчизняні та зарубіжні вчені все частіше переймаються питаннями: чи діти, яким притаманна брехливість, більш схильні до відхилень у

поведінці? Чи є брехня першим кроком до дезадаптації особистості? У попередніх дослідженнях [2] було встановлено зв'язок між брехнею і соціальною дезадаптацією. Так, американський психолог Пол Екман, автор книги «Чому діти брешуть?» стверджує: в ході дослідження, яким були охоплені діти від 5 до 15 років, встановлено, що дезадаптовані діти брешуть у два з половиною рази більше, ніж їхні звичайні ровесники. Найбільш притаманний обман дітям з розладами поведінки, схильним до агресії та жорстокості [3]. За даними М. Стаутхамер-Лебер, на основі обстежень великого масиву вчителів і батьків дітей-брехунів, супутниками обману часто є злодійкуватість, вживання алкогольних напоїв, куріння, токсикоманія, наркоманія. Діти, котрі кажуть неправду, яких буквально «ловлять за руку», звальють свою провину на інших і майже ніколи не зізнаються у скоєному. Також досліджено [4], що дитяча брехливість не пов'язана ані зі статтю, ані з расовою приналежністю, ані з рівнем матеріального добробуту родини. Водночас майже всім дітям-брехунам притаманні низька успішність і схильність до періодів пригніченого настрою [5].

Висновок: проект дослідження

В основу експериментального дослідження покладено план для двох нееквівалентних груп з тестуванням до і після випробування. В якості незалежної змінної дослідження виступає перегляд повчальних відео-сюжетів, в якості залежної – схильність підлітків говорити батькам неправду. Двом групам учнів 9-10 класів пропонується пройти тести на оцінку взаємин та схильність до брехливості з батьками. Після чого, в одній з груп демонструється відео-сюжет про негативні наслідки брехні у взаєминах з іншими. Тоді учнів повторно просять відповісти на ряд питань, пов'язаних з установкою говорити неправду. Контрольна група відповідає на ті самі питання без перегляду відео-матеріалів. Для

встановлення рівня значущості розбіжностей показників передекспериментального та постекспериментального тестувань використовується t-критерій Стюдента. Припускається, що саме такий експериментальний план дозволить встановити межі ефективності використання відео-сюжетів з повчальним змістом на корекцію установки підлітків до брехливості.

References

- [1] N.V. Hutsol, "Dutyacha brehluvist" Sub. 02/09/2013. Vseukrainska vchutelska mereja. ["Mendacity Children". Sat, 02/09/2013 – Ukrainian teacher network].
- [2] BBC stattya "Dutyacha brehnya svidchut pro krashchuy rozvutok dutunu – zapevnyaut vcheny" 2010. Jurnal "Ukrainska Pravda JUTTYA". Article [Mendacity Children indicates the best development child – say scientists. Magazine "Ukrainian true LIFE"].
- [3] P. Ekman, Chomu ditu breshut. – M.: Pedagogika-Pres, 1993. 272 s. [Why do children lie. M.: Pedagogy-Pres, 1993. 272 p.]
- [4] M. Stauthamer-Leber, Dutyacha brehnya. Motuvu i pruchunu. Experimentalni doslidjennya. 2013. [Mendacity children. Motives and causes. Experimental studies. 2013].
- [5] A. S. Makarenko, Knuga dlya batkiv. K.: Rad. shkola, 1980. 327 s. [Book for Parents. K.: Rad. school, 1980, 327 p].
- [6] G. Lula, "Robota z ditmu z neblagopoluchnuh simey" ["Working with children from disadvantaged families"], Zhurnal «Vidkrutuy urok» – Open lesson magazine, 18. 06. 2008.
- [7] G. S. Abramova, Psuhologiya rozvutku, [Developmental Psychology], Biznes-knuga, 2002.
- [8] L. I. Bojovuch Problemu formuvannya osobustosty [Issues of identity formation], Vudannya instytutu prukladnoi psuhologii, 1995.